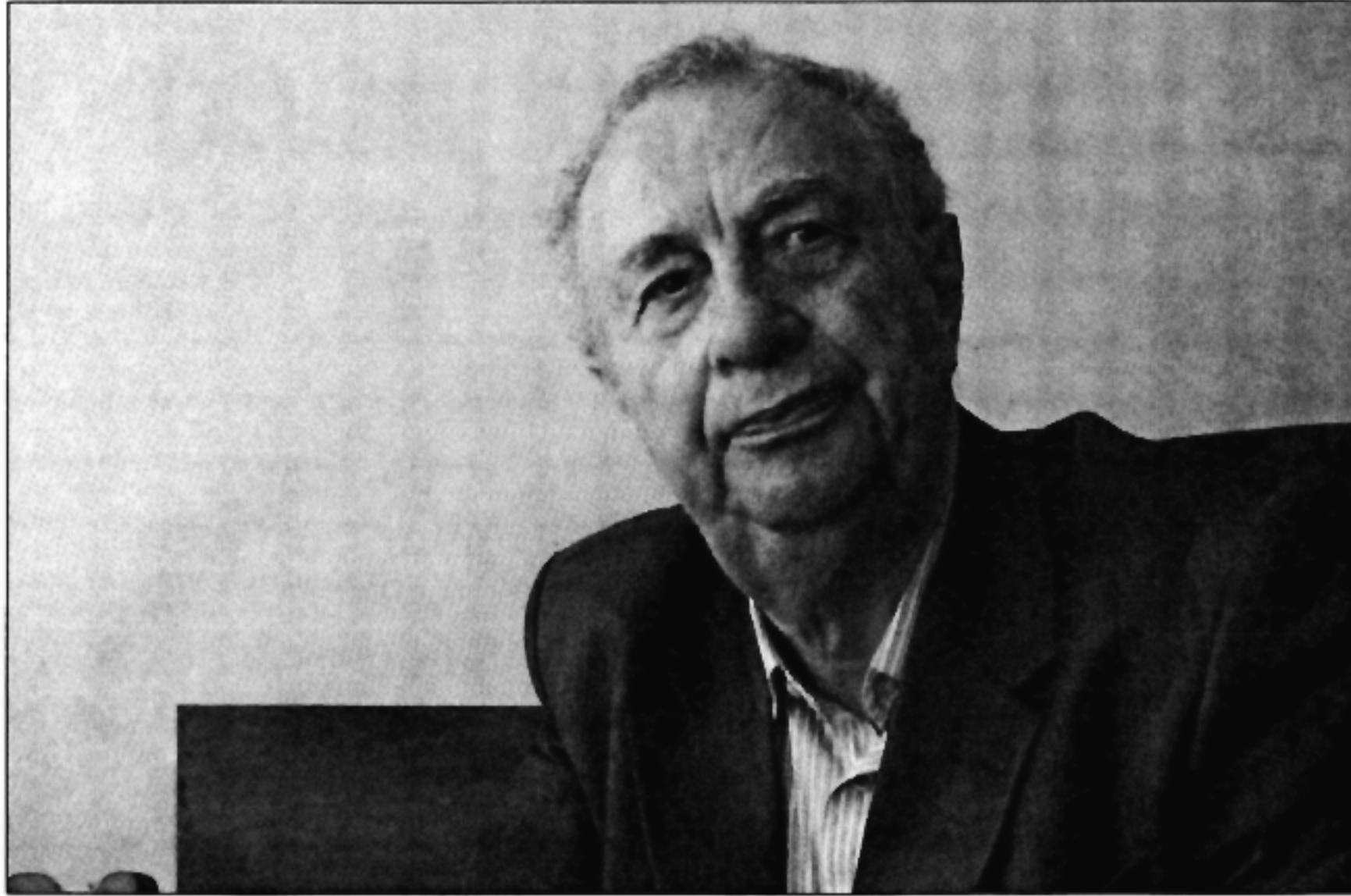

Professor Kamaludin Gadjiev understreger, at væksten i de sydkaukasiske lande fik social slagside. Alle tre er præget af en hidtil uset fattigdom og arbejdsløshed. Offentlige besparelser, privatisering af sundhedsvæsenet og betaling på de videregående uddannelser har undermineret sovjettidens velfærdsniveau.

Aserbajdsjan – med fattigdom, olie og Melodi Grand Prix

I toppen af Aserbajdsjans magtspyramide står familiedynastiet Alijev. Denne klan har næsten en total magt over olie- og gasindustrien. I de post-sovjetiske lande findes der næppe eksempler på så tæt en sammensmeltning af business og politik.

Tekst og foto af Aksel V. Carlsen

Aserbajdsjan er en del af det ufatteligt smukke Kaukasus, som Gud, da han – ifølge Hans Scherfig – fordelte jorden mellem folkene, angiveligt ville have gemt til sig selv.

I dag hersker et lag af nyrige over landet, dets olie og naturgas. Olie og gas er altafgørende og dækker tre fjerdedele af Aserbajdsjans statsindtægter.

Med en fortidshistorie og legender der går tilbage til før vor tidsregning og blandt andet omfatter Noahs ark og Odysseus, var de tre Kauka-

sus-republikker i Sovjetunionen, samlet set, respekteret som en ædel civilisation mellem Europa og Orienten med en særlig gæstfrihed og stolthed. Men Kaukasus var også et broget etnisk-nationalt kludetæppe, en region med gode vine og en rig kultur, herunder en imponerende sangskat, der blev værdsat i hele Sovjet.

Blandt datidens mest populære sangere fra Aserbajdsjan var Rashid Beybutov, Polad Bulbul og Muslim Magomajev, som har dannet skole. Nutidens Aserbajdsjan står på deres skuldre, når man i denne uge er vært for Europæisk Melodi Grand Prix.

Selvom har dette spektakulære show har påført store omkostninger for lokalbefolkningen, er de fleste stolte på landets vegne over nu at være i omverdenens fokus. For en stund kan nationen samles om denne begivenhed. Et af landets tre kommunistiske partier har afvist at deltage i politiske protestdemonstrationer i disse dage. Og det politiske styre og den nyrige overklasse er i fuld gang med at slå mønt på denne begivenhed.

KAUKASUS EFTER SOVJET

Som region består Kaukasus i dag af to dele:

- En række delstater i Nordkaukasus indgår i Rusland.

- Sydkaukasus omfatter blandt andet de tre lande: Aserbajdsjan, Georgien og Armenien, der efter Sovjetunionens fald i 1990-91 alle har gennemgået en dyb omstilling. De var i Sovjet en integreret del af en helhed med samhørighed og indbyrdes arbejdsdeling, som blev opløst under perestrojkadens turbulens. Situationen blev forværret af blodige grænsestridigheder og national-etniske konflikter. Den tragiske krig mellem Aserbajdsjan og Armenien om enklaven Nagorno-Karabakh, er en konflikt, der har efterladt mange uløste problemer. Opløsningsbølgen tog om sig, og i august 1991 erklærede de tre sydkaukasiske lande deres uafhængighed.

Han forsvarede sit speciale om moderne amerikansk filosofi og har skrevet snesevis af bøger om statskundskab og historie. Nu er han professor i etniske studier, tilknyttet den i sovjettiden anerkendte tænketank, Institut for Verdensøkonomi og Internationale Relationer, hvor vi på en varm majdag, på 17. sal med udsigt over Moskvas sydlige del, drøfter Kaukasus.

– Da de tre Sydkaukasus-lande i 1991 pludselig blev en del af verdensøkonomien, siger Gadjiev, skete det på en skæv måde. Aserbajdsjan havde fortsat en omfattende olie- og gaseksport, men de to andre landes »åbning af økonomien« blev præget af import og af udenlandske opkøb af fast ejendom.

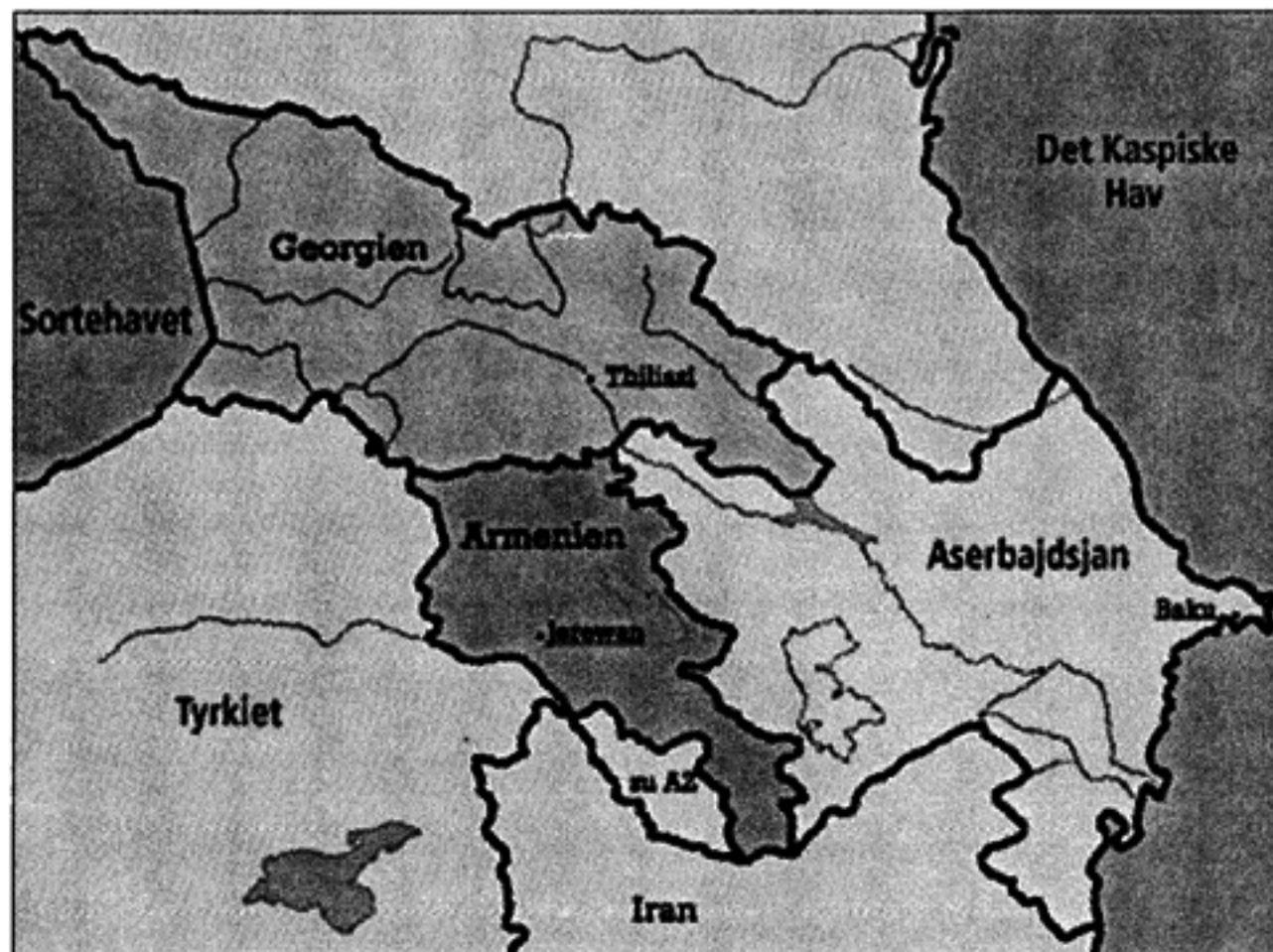
– Der kom udenlandske varer, som den brede befolkning dog ikke havde råd til. 1990-ernes social-økonomiske kollaps blev umiddelbart overvundet ved udenlandske lån på vestlige politiske betingelser. Væksten i Aserbajdsjans bruttonationalprodukt kom op på næsten 20 procent, hvilket ikke mindst skyldtes statens mega-kontrakter med Chevron, Exxon Mobil, Shell, BP og andre, der nu står for udvinding af olie og naturgas.

– Privatiseringen tog til igennem 00-erne. Der blev vedtaget reformer og skabt vækst, men 20 års suveræniteten førte ikke til virkeliggørel-

HÅB OG ILLUSIONER

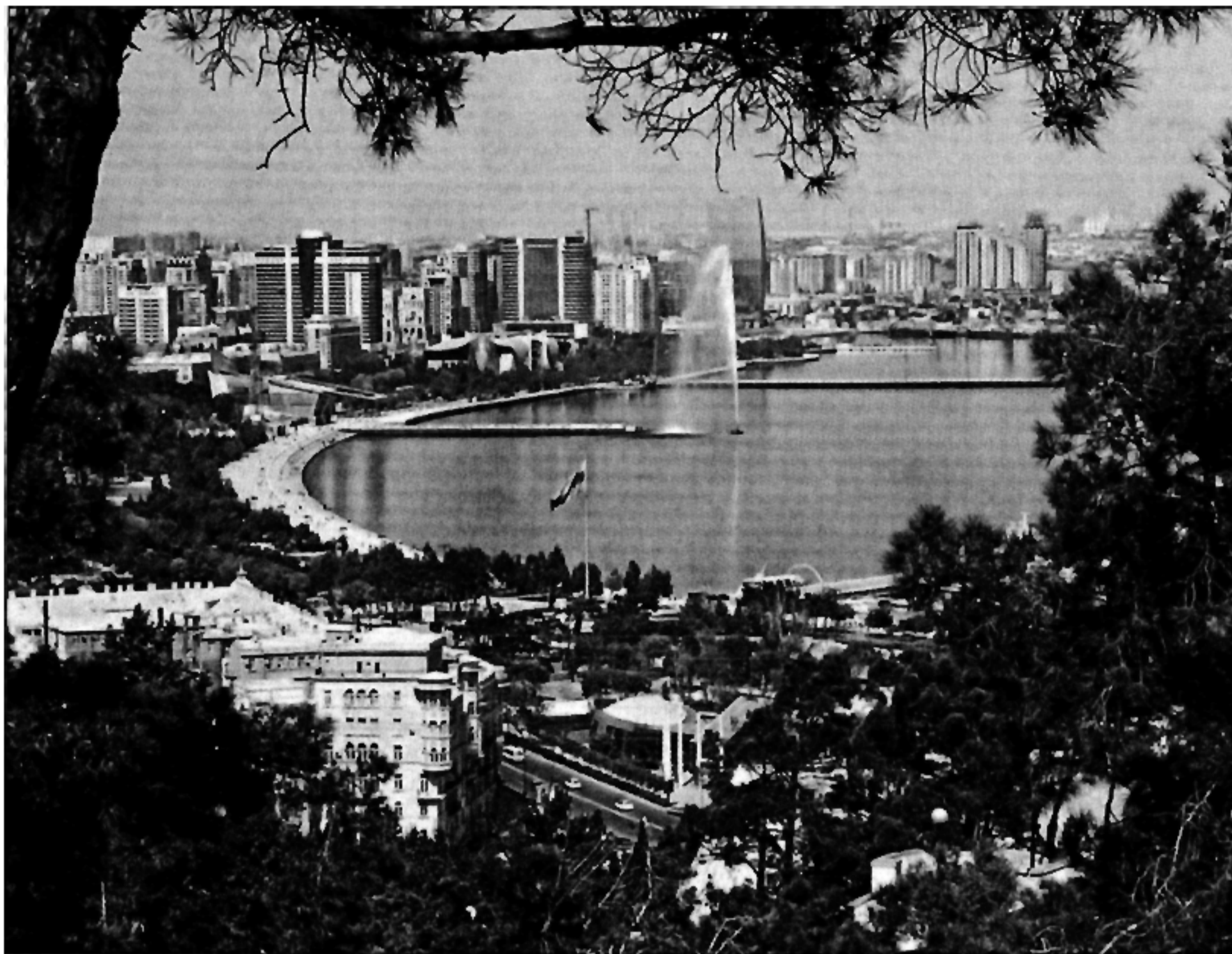
– Det var en romantisk periode præget både af social frustration og håb om et vidunder. Holdningen var: »Vi kan selv! Og Vesten venter på os!«, siger samfundsforskeren Kamaludin Gadjiev til mig med et bittert smil.

Han er født og opvokset i en bjerglandsby i Nordkaukasus og kender denne region indefra. Her afsluttede han i sovjettiden mellemkolen med udmærkelser, drog til Moskva og blev optaget på universitetet.

Aserbajdsjan er et land Vesten skal satse på, hvis man vil hente olie og gas den hurtige vej ud af Kaukasus og undgå at skulle føre rørledninger enten gennem Rusland eller gennem Iran.

Aserbajdsjan er en del af det ufattelig smukke Kaukasus, som Gud, da han – ifølge Hans Scherfig – fordelte jordene mellem folkene, angiveligt ville have gemt til sig selv.

se af det nye styres løfter om at skabe et Kuwait-2.

FATTIGDOM OG UDVANDRING

Kamaludin Gadjiyev understreger, at væksten i alle tre sydkaukasiske lande fik social slagside. Alle tre er præget af en hidtil uset fattigdom og arbejdsløshed. Offentlige besparelser, privatisering af sundhedsvæsenet og betaling på de videregående uddannelser har undermineret sovjetidens velfærdsniveau.

De store sociale problemer har medført en menneskeflugt til udlandet, mest til Rusland. Alene fra Aserbajdsjan drejer det sig om mellem 1,5 og tre millioner.

I Armenien er 20 procent af befolkningen rejst bort. Ifølge armenske undersøgelser er der, blandt de tilbageblevne unge, kun 40 procent, der knytter deres fremtid til deres hjemland.

De vigtigste motiver for emigration er fraværet af jobs og boligmangel. De, der rejser ud, er i den erhvervsaktive alder og højtuddannede, der ikke kan tjene til livet hjemme. Nogle vender hjem igen, så i dag, siger han, lever en stor del af de tre landes befolkninger af penge, de har tjent i Rusland. Og generelt set, er det sandt, når der siges, at for eksempel Aserbajdsjan ligner en fattig, der sidder på en guldtrone.

Ifølge internationale statistikker findes den største ulighed i indkomsterne i Ge-

orgien og Aserbajdsjan, mens der er forholdsvis mere lighed i Armenien. Men i alle tre lande har forandringerne været til gavn for de rige.

Aserbajdsjans olie- og gasindtægter fordeles blandt klaner og individuelle pengeomænd med nær kontakt til den politiske elite. De lever højt på udnyttelse af de sovjetiske olie- og gasfelter, og har i nyere tid stort set ikke medvirket til udforskning af nye forekomster.

– Man forsøger nu maksimalt at udnytte olie og naturgas for at opnå politisk gevinst, så længe den endnu findes, påpeger Gadjiyev.

FAMILIEDYNASTIET ALIJEV

I toppen af Aserbajdsjans magtspyramide står familiedyndynastiet Alijev. Denne klan har næsten en total magt over olie- og gasindustrien samt andre lukrative områder. I de post-sovjetiske lande findes der næppe eksempler på så tæt en sammensmeltning af business og politik, som i Aserbajdsjan. Erhvervsinitiativers succes afhænger ofte af opbakning fra præsidentklanen. Favorisering og nepotisme samt tyveri af landets ejendom er vigtige faktorer i landets økonomiske og sociale liv, forklarer han.

– På en skala fra en autoritär statstype til en demokratisk, siger Gadjiyev, må alle tre Sydkaukasus-lande placeres tæt på den førstnævnte type. Der findes demokrati-

ske institutioner, men ingen af disse lande udvikler sig efter en vestlig model.

– Men det ser jeg ikke som en mangel. Det er en nødvendighed, der skyldes faktiske forhold. Politisk er de tre lande præget af korporatisme, der både er etnisk og erhvervsbetonet. Politikket er i høj grad personificeret og omfatter klientelisme med et bytte forhold mellem patron og klient. Selv hvis lederne i disse lande ville, kan de ikke ændre på traditioner og mentaliteter, der har overlevet i århundreder.

– Magtdeling i staten gælder kun på papiret. I praksis er den lovgivende, udøvende og dømmende magt i hånden på præsidenten. Og de regelmæssige valg kan ikke tages som udtryk for demokrati. Efter 20 år er målestokken ikke demokrati eller ej, men i hvert fald – en ny statsdannelse, mener Kamaludin Gadjiyev.

RUSLAND OG USA

Storpolitisk har Armenien bevaret sit politiske og militære samarbejde med Rusland. Aserbajdsjan, og især Georgien, har derimod orienteret sig i retning af USA, der siden 2001 har nydt godt af de politiske, økonomiske og ideologiske magtpositioner, man fik opbygget straks efter Sovjets fald.

Regimerne i Aserbajdsjan og Georgien ønsker, ifølge Gadjiyev, at udnytte venskabets med vestmagterne til løsning af regionens interne

stridsemner, som for eksempel de forskellige udbryderrepublikkers fremtidige status. Og Vesten har indtil videre accepteret de eksisterende regimer.

– NATO støtter Baku-regimets indsats for at modernisere hæren.

Gadjiyev henviser til, at præsident Alijev har prælet med, at hans olie-regime til dette formål faktisk råder over et militærbudget, der overgår hele nabolandet Armeniens samlede statsbudget. Desuden forsøger Baku på sigt at udnytte fordelene ved det nye store jernbaneprojekt fra Baku til Tyrkiet via Georgiens bjergområder, der skal være færdig i år.

Den aserbajdsjanske stat har investeret i projektet og håber at blive tilgodeset af EU og USA's planer om transport af olie og gas fra Centralasien over Det Kaspiske Hav og Kaukasus og videre til Europa, uden om Rusland.

Aserbajdsjan er dog indstillet på at bevare de traditionelle gode forhold til Rusland og har flere gange meddelt, at man, modsat Georgien, ikke ønsker NATO-baser i sit land. Man har også tilkendegivet, at Aserbajdsjan ikke skal være et vestligt militært springbræt mod Iran.

KOMMUNISTERNE

Modstanden mod NATO og USA's globale overmagt er en fælles holdning hos de tre sydkaukasiske landes mange kommunistiske partier.

I 1990-91 blev disse landes kommunistiske partier opløst, men nye opstod.

Der er, som omtalt i bladet SKUB (Nr. 1, 2012), tale både om forsøg på samling og om uenigheder og strid mellem de gendannede kommunistiske partier. De nye partier har dog et beslægtet ideologisk grundlag og fælles visioner om et tæt samarbejde med Rusland og om genskabelse af et fornyet Sovjetunionen. De fleste udtrykker respekt for Stalins rolle i historien.

Fleere af de tre landes kommunistiske partier deltager i et af de to (konkurrerende) internationale partier der begge bærer det samme navn: »Sovjetunionens Kommunistiske Parti (SUKP)«, indenfor hvilke der foregår et samarbejde mellem partier fra de fleste tidligere sovjetrepublikker.

Aserbajdsjan

Republik i Sydkaukasus ved det Kaspiske Hav med ni millioner indbyggere.

Har grænser til Armenien, Georgien, Iran, Rusland og Tyrkiet. Aserbajdsjan er en sekulær stat. Størstedelen af befolkningen er shia-muslimer. Officielt betragtes landet som formelt at være et demokrati, men det har et autoritært styre.

Præsident: den 50-årige İlham Alijev, som i 2003 overtog præsidentposten efter sin far – ved et valg, hvor han fik 76 procent af stemmerne.

Hovedstaden Baku, som er grundlagt før vores tidsregning, har over to millioner indbyggere.

Blandt landets 30 politiske partier er der tre kommunistiske.